

Kapitel 1

Mötet med kungen

– Du är visst ny här?

En bedårande ung kvinna kom in i väktarnas uppehållsrum med den utlovade tallriken fet köttsoffa och en bit bröd i händerna. Hon såg på honom med en intensiv blick. Sedan log hon mot honom, som om hon urskuldade sig för sin bryska fråga.

Den unge mannen skrämdes av det rättframma tilltalet, så annorlunda än det han var van vid. Kvinnorna i hans hembygd var återhållsamma i sitt tal när de hälsade en vuxen man. De kom nästan alltid från någon bondgård eller en liten by i närheten där man inte skulle tro att man var någon. Kvinnorna slog ned blicken samtidigt som de genast gjorde en sedesam bugning med det täckta huvudet. De visste att hålla avstånd och beslöja sin naturliga fågning. Men denna unga hovdam brydde sig inte det minsta om sådant. Med bestämda steg närmade hon sig honom. När hon kommit tillräckligt nära upptäckte han dessutom hur hon på ett diskret sätt hade bättrat på sin naturgivna skönhet. Och att hennes kläder följde hennes kropp in i minsta detalj, de var uppenbart noggrant sydda just för henne. Han rös av hennes närhet.

– Jag har aldrig sett dig tidigare, upprepade hon medan hon ställde fram den väldoftande soffan och det mörka brödet. Vad heter du förresten? Rösten var behaglig och hon såg honom rakt in i ögonen med en varm blick.

Tystnaden blev än mer pinsam.

– Nej, stammade han tafatt. Jag har aldrig varit här förut. Men jag är magister i aritmetik och latin, och jag ska delta i hans majestäts konungens rådslag i morgon bitti.

– Aha, genmälde hon medan hon drog sin hand genom det svallande håret. Hon böjde sig ännu lite närmare och lade huvudet på sned.

- Du kanske ska sova här några nätter?
  - Jo, jag tror det.
  - Du tror det? Så du vet inte var du ska sova?
  - Tack för den vänliga frågan. Men jag har ett rekommendationsbrev. I det står hur allt skall ordnas för mig.
  - Vad bra, svarade hon kortfattat. Någon har alltså redan ordnat allt för dig. Hej då!
- Och så lämnade hon honom helt överraskande ensam med sin mat.

Väpnaren som hade släppt in den unge vandraren i väktarnas tillfälliga dagrum hade placerat honom på en mjuk stol vid ett litet sidobord. Där kunde han vänta tills han kom tillbaka med hans rekommendationsbrev och med besked om vart han sedan skulle ta vägen. Det var också han som hade givit honom en sejdel öl och beordrat ett mål mat åt honom. Salen var inte stor, men den var vackert inredd, som om den egentligen var avsedd för mer prominenta gäster. Utsökt snidade dörrar och fönster vätte mot den yttre borggården. På väggarna hängde dyrbara tapeter, och längs ena långsidan bredde en gedigen eldstad ut sig. I ett hörn stod kostbara fanor, omgivna av färggranna mantlar från stupade fältherrar. På båda sidor fanns sköldar med konungens och adelsmännens vapen. Allt var så annorlunda än det den unge vandraren hade väntat sig. Varenda detalj vittnade om makt och välstånd. Här var han i en stad, dessutom i hans majestäts residens.

Vid ett annat bord hade några krigare samlats kring ett brädspel och en hög kopparmynt som insats. Den eftertänksamme magistern, som var noga med att hålla sin mantel så ren som möjligt, blev oombedd nära vittne till ett för honom helt främmande sätt att umgås. Alla skrek till varandra som vore det ett krig på gång. Knektarna tog glupskt för sig av allt som serverades. I tumultet spillde de på både kläder och golv, medan fettets fastnade i de ivrigaste människors skägg. Man kastade utmanande utrop mot varandra, även mot kvinnorna. Magistern som hade fått sin bildning i förnöjsamhetens tecken rodnade av allt han tvingades höra och se. Det gavs order med korta ord och hårda fraser. Vakternas militäriska umgänge skrämde honom. Inga frågor eller

invändningar tycktes tillåtna. Han som var van vid något helt annat. För honom var det en självklarhet att bemöta andra människor med lyhördhet. I magisterns värld respekterade man varandra, oberoende av någons anseende eller ställning. Man diskuterade med varandra, man gav tid till eftertanke och man vägde in den andres bevekelsegrunder. Han insåg att han egentligen inte borde ha förväntat sig något annat, han hade ju kommit till ett herresäte som numera också tjänstgjorde som en militär förläggning, mitt i en osäker landsända. Han hade själv känt av den misstänksamhet med vilken varje främling som inte behärskade det lokala språket bemöttes. För inte så många år sedan var ju detta ett stolt och självständigt land med en egen hertig som styrde sina undersåtar just från denna borg. Nu var detta en kuvad trakt, dessutom gränsande till ett annat land som härjades av öppet krig.

Senare på kvällen blev den unge mannen anvisad ett enkelt rum med en hård säng, en stol och ett litet bord. Han, främlingen från landsbygden, gjorde vad han kunde för att förbereda sig inför nästa morgons möte med kungens råd. Vad hade abbot Baugulf berättat om honom för kung Karl? Hur skulle han svara om man skulle be honom att ge exempel på sina kunskaper? Han borde tänka mera på dylika frågor, men han hindrades av mötet i väktarnas dagrum med den förföriska uppenbarelsen som han inte kunde släppa. Det skrämde, men det väckte också en ännu omedveten nyfikenhet på livet vid det furstliga hovet. Han kunde inte somna.

* * *

Sålunda började munken Einhard sitt liv i hans nådes tjänst. Han hade knappt påbörjat sitt tjugotredje levnadsår då hans abbot i Fulda, broder Baugulf, hade kallat honom till sig. Denne hade påmint Einhard om hur rikets ryktbare konung Karl den Store hade gjort folkets skolning till ett adelsmärke för sitt styre. Abboten hade utförligt beskrivit hur deras kloster för inte så länge sedan hade grundats av hertig Karloman, framlidne kung Pippin den Lilles äldre bror, som ett bålverk för läskunnighet och lärdom i de oroliga gränstrakterna kring Thüringen och Sachsen. Det hade därför alltid varit naturligt för klostrets bröder

att ge de karolingiska furstarna allt stöd de behövde i frågor om utbildning och kultur. Därför fanns det munkar i nästan alla rikets skolor och vid de flesta furstehov över hela riket, tillika i de länder som bara nyligen hade införlivats med det frankiska väldet. Baugulf hade vid samtalets slut frågat sin medbroder om denne kände sig mogen att ge sitt bidrag i detta hedervärda värv, om han därför var redo att infinna sig vid det kungliga hovet.

– Ditt rykte som kunnig matematiker har redan börjat sprida sig bland rikets lärde!

Einhard hade hörsammat sin överordnade, men med stor tvekan. Egentligen visste han inte riktigt vad han skulle göra i den kungliga förvaltningen, annat än att han kunde bistå hovet med sin matematiska och språkliga lärdom. Men, frågade han sig, vad hade han för kunskaper som inte redan fanns tillstädes vid landets hovskolor? Hur skulle han, en oerfaren munk från det enkla livet i en avlägsen klosterekola, någonsin kunna finna sig tillrätta i det sofistikerade livet i en stad? Å andra sidan var utmaningen stor. Det som gjorde hovet så lockande för en nybliven magister i matematik var inte kungens ständigt skiftande residensorter, utan att denne vid sina hovskolor samlade rikets förnämsta lärda. Närmare vetenskapens främsta källor kunde en framåtsträvande lärdomsman inte komma.

* * *

Nästa morgon väntade Einhard vid ingången från den yttre borggården på den kungliga rådmannen mästare Alkuin och två av hans assistenter. De skulle vara hans vägledare och stöd vid konungens konselj.

– Frid och allt gott! hälsade magistern honom när de träffades. Var välkommen till hans nådes hov och dagens överläggningar! Det är jag som är åldermannen i kungens råd. Det här är förresten mina assistenter Pyttel och Sigewulf. Och du är den nye läraren i aritmetik och geometri som abbot Baugulf i Fulda har lovat oss?

Medan de passerade vaken och fortsatte genom porten till den inre borggården berättade diakonen Alkuin att de tre munkarna ursprungligen hade kommit från det anglosachsiska York, ett lärosäte

med vilket de fortfarande hade täta kontakter. Den unge magistern Einhard blev mycket överraskad av den vitalitet och livslust som den äldre munken trots sina femtioåtta år spred omkring sig. Han kände hur modet återvände då denne energiske lärdomsman nämnde att han avsåg att vara hans mentor vid det kungliga hovet. Ännu mer överraskad blev han då den kände diakonen berättade om sina avhandlingar i matematik och geometri.

– Känner du till att dessa slutsatser numera bland annat används som mallar för att beräkna hållbarheten i stora byggnaders fundament och bärande väggar?

Det kände den nyss anlände medbrodern till. Han hade själv sig av använt sig av dessa räkneknep när han var med och byggde det nya biblioteket i Fulda.

– Som vanligt finns det i grunden ingenting nytt inom geometrin, vågade han påpeka. Det rör sig bara om nymodiga och skickliga tillämpningar av de antika grekernas gamla axiom. Jag noterade att du har läst Euklides Elementa noga.

Där trampade nykomlingen kanhända på en öm tå. Den äldre mästaren Alkuin hade inget direkt svar att ge, vilket uppenbarligen störde honom. Det uppstod en pinsam tystnad. Tigande fortsatte de fyra magistrarna in i slottets huvudbyggnad, först genom en extra befäst del i den nedre gången för att sedan fortsätta genom borgens övre korridorer med dess storslagna utsikt över floden Regen.

Alkuin tog tillfället i akt och började kort redogöra för stadens historia. Flodens utlopp i den mäktiga Donau hade sedan urminnes tider bevakats som ett strategiskt viktigt militärt fäste. Som ett skydd mot folkvandringarna i norr hade de romerska legionärerna under romarrikets senare tid förstärkt de ursprungliga fortifikationerna med gedigna murar. Därefter hade staden under några generationer varit olika krigarhövdingars hemvist, men just den här delen av byggnaden hade under alla dessa omskakande tider bevarat sin prägel som ett fredligt kloster. För inte så många år sedan hade landets hertig återuppbyggt borgen till ett påkostat herresäte. Då de lärde passerade den gamla festsalen pekade Alkuin på en väggmålning med en jaktscen. Den föreställde en skogsdunge med en grupp jägare som

hade samlats kring sin slottsherre. Den avbildade fursten var just den hertig som snart skulle tvingas böja sitt huvud inför frankernas maktövertagande.

– Kommer vår kung att fortsätta bo i det här slottet eller är det här bara en av hans tillfälliga residenser? undrade Einhard nyfiket.

– Kungen bor här i Regensburg av en enda anledning, svarade Pyttel. Den här befästa staden var den mest lämpade militära basen för att övervintra inför de nya fälttågen österut mot hunnerna. Det var också därför han förra året förlade sitt riksmöte hit.

– Men hur har han då tid och kraft att ägna sig åt lärdom och kultur och sprida detta över hela riket? Det var ju inom dessa områden som jag skulle ha mitt uppdrag, eller hur?

Mäster Alkuin svarade med en redogörelse om hur krigsmaskineriet hade mött oväntat motstånd. En okänd sjukdom hade slagit ut merparten av konungens fruktade kavalleri och utan sina hästar vågade han inte ge sig in i nya offensiver österut. Redan gjorda erövringar hade däremot fört med sig rikliga byten, rikedomar som kunde tas i anspråk för främjandet av vetenskap och kultur, de verksamheter som enligt hans majestäts vilja aldrig fick hamna i stå.

Einhard fortsatte att språka med Alkuin och hans assistenter tills de kom fram till en massiv dubbeldörr. Vakten kände genast igen rådmannen och öppnade för honom och hans gäster. Till hans förvåning präglades den kungliga rådssalen av kylig enkelhet, i motsats till det övriga av palatset som tycktes bada i överflöd. Längs den ena väggen fanns några fanor från tidigare karolingiska furstar, men för övrigt förekom inga bonader eller andra dekorationer. Vid den andra sidan stod ett stort långbord omgivet av ett antal solida stolar, de flesta redan upptagna av kungens rådmän. Alldeles i ena hörnet hade man ställt en skrivarpulpet med några enkla pallar. Där fanns också ett skåp med dokument, några oskrivna ark av tunt läder och pergament, olika skrivdon samt askar med lack och sigill. Mäster Alkuin och hans assistenter satte sig vid långbordets ena ända, med skrivpulpeten inom en armlängds räckhåll. Där fick de sällskap av

aryprinsen Ludvig och två kammarskrivare som skulle dokumentera mötet.

– Prinsens uppgift är att tillsammans med dessa kanslister lära sig rådets rutiner, viskade mästern Alkuin.

Närmare bordets mitt hade en yngre hovdam redan satt sig. Hon var klädd i en lång och stramt hopsnörd grå dräkt som längst upp gav vika för en skymt av det vita livstyccket. Runt halsen bar hon en enkel diademliknande prydnad av mörkt glänsande silver. Hennes välkammade hår dolde det mesta av hennes små öron. Hon satt lätt hopsjunken, som vore hon trots sin ungdom redan nedtyngd av många års hårt arbete. Hon fångade den nytillkomne genast med sin intensiva blick, som om hon från första stund ville sätta honom på plats. Hon var drottning Fastrada, hans majestäts kung Karls äkta maka och medregent sedan tio år tillbaka. Bredvid henne, men ändå påfallande långt ifrån, satt konungen själv. Hans högsäte var en massiv och stor karmstol med högt ryggstöd. Allt av tjock och grovsågad ek. För varje besökare framstod det genast som självklart att det inte bara var kungens stordåd under de många krigstågen som redan för många år sedan gett honom epitetet ”den Store”. Hans majestat var mer än ett huvud högre än någon annan i hans råd. Under hans kjortel skymtade ovanligt kraftiga muskler, det sades att han kunde räta ut en hästsko med bara händerna. Hela hans uppenbarelse krävde omedelbar respekt och han behärskade sin omgivning på ett naturligt sätt. Konungens röst var tydlig och kraftfull, det han yttrade var lätt att förstå. Han uttryckte sig alltid rakt på sak, alla visste genast vad han menade. Det var väldigt viktigt i denna församling av starka och motstridiga viljor.

Kung Karl var vid detta möte redan fyllda femtioett år, således mer än dubbelt så gammal som den inbjudne magistern Einhard från Fulda. Det den unge mannen kom att minnas mest av allt från denna församlade krets av lärda och ministrar var ändå alla de fårade ansiktena. Hur mycket eftertanke och dold smärta fanns det inte bakom alla dessa rynkor? Skulle detta också bli hans öde om han stannade här för länge? Han, en oerfaren ung munk som dittills bara

hade erfarenheter från barndomens trygga borg och ungdomens skyddade värld av fromma munkar och ivriga djäknar?

Ceremonimästaren hade förberett enklast möjliga möte. Den nyanlände ombads av vakten att överlämna sitt rekommendationsbrev. Kungen nickade.

– Jag är de fria frankernas oinskränkte härskare, och du är alltså munken Einhard från klostret i Fulda? frågade han, som om inte de båda redan visste detta om varandra.

– Mäster Einhard är lärdomsman i matematik och geometri, påpekade rådmann Alkuin snabbt. Denne unge munk kan bli en stor tillgång för konungens vetenskapliga följe. Han är dessutom lärare i det latinska språket. Hovskolan saknar sedan mer än ett år en magister i latinet efter att vår gamle medbroder diakonen Petrus av Pisa valde att återvända till sitt hemland.

– Utmärkt, då beslutar vi det. Vad är nästa ärende på dagordningen?

– Men ursäkta min framfusighet, skyndade Alkuin att inflika med ett underdånigt leende. Jag har ett utförligare förslag, om Ers Nåd inte misstycker?

– Låt höra, min vän och lärare.

– Mäster Einhard skulle kunna bidra till Hans Majestäts egen förkovran genom att stå till tjänst med regelbundna personliga lektioner. Han skulle då samtidigt kunna verka som en av Ers Nåds hemligskrivare.

Detta förslag var dock inget som drottningen mottog med tacksamhet. Hennes blick blev vass och allt sorl i den stora salen avstannade tvärt. Hennes röst var sträng och behärskad.

– Herr Karl klarar sig bra med den bildning han redan har, genmälde hon. Han pratar utmärkt alemanniska. Han kan konsten att räkna och han dikterar fritt på latin, med lite hjälp från en skrivare. Hans galliska är klart bättre än det anglosachsiska hopkok som alldeles nyss serverades här av mäster Alkuin.

Munken Einhard hade föreställt sig denna konselj som en trist och ganska formell tillställning. Det skulle vara ett enkelt rådslag för att

avhandla veckans löpande ärenden. Men det kunde tydligen hetta till även i dessa svala salar.

– Vad anser Ers Majestät själv? Anser han sig ha tillräckliga färdigheter inom ordets och talets områden?

Magister Alkuin riktade sin fråga direkt till kungen utan att böja sig för drottningens blick, än mindre bad han om ursäkt för sin anglosachsiska brytning.

Det var uppenbart att kung Karl inte visste vad han skulle välja, att lyssna till den lärde men utrikes födde mästaren eller till sin egen drottning. Han ristade diskret med nageln i bordet och drog ihop munnen, utan att säga ett ord.

– Jag har varit Ers Majestäts informator i många år, fortsatte magister Alkuin för att bryta den pinsamma tystnaden. Jag kan inte annat än erkänna min ofullkomlighet.

Den piken mot drottningen var vass. Nu var hon tvungen att erkänna att hennes man inte hade varit helt framgångsrik i sin bildning.

– Min man har en hel samling av lärda män som stöder honom, snäste hon tillbaka. Han behöver inte vara bäst i allt. Han har skolats av landets främsta lärare, både magistrar och lärda kvinnor. Redan som litet barn placerades han vid olika furstars hov för att han skulle lära sig om livet som stor furste. Och om en barnflicka inte dög, skaffade man honom genast en annan. Eller hur, min käre Karl?

Einhard såg hur kungen stirrade på sin drottning. Det gnistrade till i hans ögon, men sedan gömde han sig igen bakom en frånvarande blick.

– Så nog har konungen fått en gedigen bildning, hävdade drottningen med emfas.

Det uppstod en ordväxling som den unge magistrern inte mindes så mycket av. Här såg han en kvinna i ungefär samma ålder som han själv som grälade på sin reslige och mer än dubbelt så gamle make som vore hon hans mor. Och ändå, var inte just den mannen hela frankerrikets oinskränkte härskare?

Einhard tvingades hastigt tillbaka från sina utsvävande tankar när magister Alkuin åter nämnde hans namn. Han kallade honom en

begåvad man och menade att han var mycket lämpad att hjälpa konungen med matematikens och skrivandets färdigheter.

– Jag förstår att det kan vara svårt att lära sig de nya bokstäverna, argumenterade den äldre informatorn. Men det ser inte bra ut om hans majestät inte behärskar den nya skrivstilen, den som han själv har påbjudit alla andra i hans rike att lära sig.

– Om min make fortsätter med en lärare som inte ens kan tala vårt språk rent kommer det att se ännu sämre ut. Det talas redan alldeles för mycket anglosachsiska vid hovet, enligt min mening, gruffade drottningen tillbaka.

– Men jag är född och uppvuxen vid floden Mains stränder här i detta land! Munken Einhard vågade göra en oanmäld kommentar. Jag har redan använt de nya bokstäverna vid undervisningen av djäkarna i Fulda. Och matematiken är i grunden densamma, vilket språk man än använder sig av.

Plötsligt rätade kung Karl på sig.

– Då säger vi så, beslutade han med bestämd röst. Om inga hinder föreligger vill jag att den kungliga familjen har en lektion varje dag, varannan dag i latin och varannan dag i matematik. Lektionerna ska genomföras tidigt om morgnarna, innan vi bryter nattens fasta med dagens första måltid. Dessutom ska munken Einhard stå till förfogande som min egen hovsekreterare.

Så lätt var det alltså att vinna konungens öra. Och drottningen kunde rimligtvis inte invända något mot denna lösning. Mäster Einhard kände en viss stolthet, han var måhända just den räddningsplanka som tarvades. Vad den store fursten behövde var en jordnära och opartiskt medhjälpare som kunde konsten att förvandla komplicerade statsärenden till enkla vardagsfrågor utan att blanda in några som helst egna synpunkter. En oprövad frankisk munk skulle undervisa den kungliga familjen utan andra intressen än den mat som tillhandahölls vid tjänstefolkets bespisning och en enkel cell att sova i.

Einhard rös av hänförelse. Han hade hört hur kungen bullrade i rådssalen, inte så mycket för att bli lyssnad till av sina rådmän – hans röst räckte sannerligen till för att kommendera hela arméer –, utan för

hävda sig inför sin maka som han kivade så med. Einhards uppgift skulle alltså bli att förenkla tillvaron för den man som härskade över ett imperium stort som det gamla romarriket, men som samtidigt förde en oäven kamp mot sin egen lagvigda kvinna.